

В. В. Березюк, аспірант Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

СПІВВІДНОШЕННЯ ЗАСАД ГЛАСНОСТІ ТА ФІКСУВАННЯ СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Постановка проблеми. Забезпечення прав та законних інтересів громадян, верховенства права в усіх сферах державного та громадського життя має бути головним завданням правової держави. Кримінальне судочинство як один із напрямів державної діяльності передбачає застосування різних заходів державного примусу, внаслідок чого можуть обмежуватися права та законні інтереси осіб, залучених у сферу кримінального процесу. У зв'язку з цим питання охорони прав і законних інтересів учасників кримінального провадження набуває особливого значення. У забезпеченні ж прав та законних інтересів громадян не останню роль відіграють засади кримінального провадження, які, зокрема, гарантують їх дотримання під час судового провадження. До загальних засад кримінального провадження та основних засад судочинства законодавець відніс засаду гласності та відкритості судового провадження і його повне фіксування технічними засобами. У національній юридичній науці питанню фіксування судового провадження як конституційній засаді судочинства взагалі та ролі такого фіксування у забезпеченні гласності судового провадження зокрема приділено незначну увагу. І, на нашу думку, це є неправильним, оскільки детальне вивчення, визначення та регламентація основних принципів будь-яких суспільних відносин (у розглядуваному випадку кримінальних процесуальних), безумовно, сприяють підвищенню якості їх законодавчої регламентації, а від якості закону залежить його безпосереднє застосування. Отже, дослідження співвідношення засад гласності та фіксування судового провадження є як ніколи актуальним.

Аналіз останніх досліджень. Різні аспекти гласності судового провадження досліджували такі вчені, як І. Л. Беспалько, В. В. Король, В. В. Леоненко, М. М. Михеєнко, В. Т. Нор,

З. В. Макарова, В. Т. Маляренко, М. І. Сірий. Фіксування судового провадження досліджували такі вчені, як В. В. Білоус, В. А. Дем'янчук, Т. М. Добровольська, Н. М. Максимішин. Однак питання співвідношення засад гласності та фіксування судового провадження досліджувалось лише фрагментарно.

Мета статті – з'ясувати роль фіксування судового провадження в забезпеченні засади гласності кримінального провадження та проаналізувати співвідношення гласності з фіксуванням судового провадження.

Виклад основного матеріалу. У грудні 2019 р. минув 71 рік з моменту прийняття Загальної декларації прав людини, яка закріпила фундаментальні цінності у сфері захисту прав та свобод людини. Її положення були розвинені в багатьох міжнародних документах, зокрема у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція). Стаття 10 Загальної декларації прав людини містить положення про право на прилюдний, справедливий, незалежний та неупереджений суд, який на підставі повної рівності сторін визначить обґрунтованість пред'явленого особі обвинувачення¹.

Засада гласності передбачена і в основних міжнародно-правових актах з питань прав людини, а саме: у ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, якою закріплено положення про те, що кожен має право при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, пред'явленого йому, або при визначенні його прав та обов'язків у будь-якому цивільному процесі на справедливий і публічний розгляд справи компетентним, незалежним і безстороннім судом, ство-

¹ Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 19.08.2019).

реним на підставі закону¹; ст. 6 Конвенції, якою гарантується право на справедливий суд, яке, у свою чергу, включає право на публічний розгляд справи².

Положення про гласність та відкритість судочинства знайшли своє відображення й у вітчизняному законодавстві. Конституція України в ст. 129 визначила гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами основними засадами судочинства³, а Закон України «Про судоустрій і статус суддів» (в редакції від 5 серпня 2018 р.) визначив гласність і відкритість судового процесу основною засадою організації судової влади⁴. Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК), спираючись на Конституцію України, загальною засадою кримінального провадження визначив гласність і відкритість судового провадження та його повне фіксування технічними засобами.

Ратифікувавши Конвенцію⁵, Україна взяла на себе міжнародні зобов'язання забезпечити гласне слухання (*publichearing*) справ у судах, що є невід'ємною складовою права на справедливий суд, наданого кожному відповідно до ст. 6 цієї Конвенції.

Щодо терміна «публічність», який вжито у Конвенції в сенсі «відкритості, гласності, прилюдності, прозорості», то його значення у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві відрізняється від значення в міжнародному законодавстві, зокрема Конвенції.

Чинним КПК засада публічності визначена як обов'язок слідчого, прокурора розпочати досудове розслідування, вжити всі передбачені законом заходи для встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила, а відтак, у термін «публічність» у вітчизняному законодавстві вкладено інший зміст. У той самий час, як свідчить аналіз текстів міжнародних правових

актів та практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), гласність і відкритість судового розгляду ототожнюються в них із його публічністю, оскільки саме остання визнана міжнародним стандартом судочинства.

Отже, національне законодавство при визначенні засад судочинства оперує термінами «гласність», «відкритість» та «повне фіксування судового провадження», які за своїм змістом відповідають вимогам Конвенції щодо публічного розгляду справи. У зв'язку з цим виникає запитання, яким же чином співвідносяться вищезазначені поняття в національному кримінальному процесуальному законодавстві та завдяки яким процесуальним механізмам і гарантіям забезпечується їх дотримання під час процедури судового розгляду?

«Гласний» у лексичному значенні визначається як доступний для широкої громадськості, відкритий, публічний⁶. С. І. Ожегов і Н. Ю. Шведова визначають гласність як відкрите і повне інформування всього населення про будь-яку суспільно значиму діяльність і можливість її вільного і широкого обговорення⁷. Сучасні науковці, як і низка радянських учених, розрізняють гласність для сторін (учасників процесу) – внутрішню гласність та гласність для всіх громадян – зовнішню гласність, гласність перед суспільством, гласність у широкому розумінні, або загальну гласність⁸. При цьому до внутрішньої гласності вони відносять, зокрема, надання можливості сторонам бути присутніми під час слухання справи, знайомитися з матеріалами справи, право бути вислуханим під час судового провадження та можливість вислухати думки інших учасників судового процесу, бути присутнім під час оголошення судового рішення та отримати його копію.

А до зовнішньої гласності відносять можливість інших осіб (не учасників процесу) бути присутніми під час судового розгляду, здійснювати його фіксацію (в порядку і межах, встановлених законом), а так само можливість висвітлювати

¹ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 29.08.2019).

² Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 29.08.2019).

³ Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 29.08.2019).

⁴ Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 29.08.2019).

⁵ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 29.08.2019).

⁶ *Словник української мови Т 2* (Наукова думка, 1971) 80

⁷ Ожегов С. И., *Словарь русского языка: 57 000 слов. 19-е изд. Испр.* (Москва Рус яз, 1987) 132

⁸ Фойницький І. Я., *Курс уголовного судопроизводства Т 1* (Спб. 1896) 102; Чельцов М. А., *Советский уголовный процесс* (Москва, 1969) 59; Чангули Г. И., *Конституционные принципы уголовного судопроизводства зарубежных социалистических государств* (Наукова думка, 1981) 151; Король В. В., 'Засада гласності та її обмеження в кримінальному судочинстві України' (автореф дис канд юрид наук Київ нац ун-т ім Тараса Шевченка, 2006) 6; Михеєнко М. М., *Кримінальний процес України: підручник. 2-ге видання* (Львів, 1999) 47

перебіг і результати судового провадження на широкий загал (засоби масової інформації, мережа Інтернет, соціальні мережі та ін.).

Такі вчені, як М. С. Строгович та З. В. Макарова, дотримуються іншої думки, зазначаючи, що ознайомлення учасників процесу з матеріалами справи, присутність у залі судового засідання, поінформованість про дії суду та інших учасників процесу не можна вважати гласністю, адже це є реалізація учасниками процесу своїх процесуальних прав і обов'язків. А під гласністю слід розуміти тільки загальну (зовнішню) гласність¹; гласність для сторін не є гласністю у власному значенні слова, а процесуальне право сторін брати участь у проведенні процесуальних дій є правом змагальності².

Вирішення питання розподілу гласності на загальну (зовнішню) та спеціальну (внутрішню) не є предметом нашого дослідження. Ми лише зазначимо про те, що, аналізуючи співвідношення засад гласності, відкритості та повного фіксування судового провадження, ми говоримо про гласність, яка включає в себе як зовнішню, так і внутрішню гласність, тобто про гласність в її загальному широкому розумінні.

Аналізуючи співвідношення фіксування судового провадження з його гласністю, слід урахувати той факт, що повне фіксування судового провадження, яке здійснюється виключно судом (офіційне фіксування), та фіксування судового провадження не судом, а іншими його учасниками (неофіційне фіксування) мають різну природу, різне функціональне призначення і зміст, а відтак, по-різному співвідносяться з гласністю та відкритістю судового провадження.

О. І. Коровайко, аналізуючи співвідношення гласності, відкритості та фіксування судового провадження, пропонує закріпити як засаду кримінального судочинства саме гласність, яка має бути аналогом складової права на справедливий суд – публічності судового розгляду, а вимогу про повне фіксування судового провадження вчений пропонує віднести до змісту засади гласності та вважати способом забезпечення останньої, отже, окремою процесуальною гарантією забезпечення гласності³.

¹ Макарова З В, *Гласность уголовного процесса: монография* (ЧГТУ, 1993) 10

² Строгович М С, *Курс советского уголовного процесса* (Москва, 1958) 83

³ Коровайко О І, 'Забезпечення міжнародних стандартів публічного розгляду справ у кримінальному судочинстві України' (2017) І Європейські перспективи 107

Але, на наш погляд, у випадку визначення фіксування судового провадження лише як способу забезпечення гласності, йому (фіксуванню судового провадження) у кримінальному судочинстві буде відведена досить скромна роль.

Ця позиція обґрунтовується таким. У результаті повного фіксування судового провадження (офіційного фіксування) створюється носій, на якому міститься процесуально значима інформація, що стосується конкретного судового провадження. Коло осіб, які мають вільний доступ до такої інформації, є обмеженим. Зазначена інформація не є доступною широкому загалу, що, на нашу думку, свідчить про обмежену гласність інформації, зафіксованої саме судом, яка міститься на носіїві, створеному судом. Водночас для учасників судового провадження, які мають приватний інтерес у кримінальному процесі, саме ця інформація (офіційно зафіксована судом) становить найбільшу цінність, оскільки сама по собі може бути доказом порушень вимог матеріального та процесуального права під час судового провадження. І навпаки, фіксування судового провадження не судом, а іншими його учасниками (неофіційне фіксування) дійсно може виступати одним із способів забезпечення гласності конкретного судового провадження для суспільства та громадськості, однак інформація, зафіксована не судом, а іншими його учасниками (неофіційне фіксування), обсяг, зміст та форма якої визначаються на власний розсуд особами, які фіксують таку інформацію, для учасників судового провадження матиме значення тільки в тому випадку, коли вона не збігатиметься з офіційним записом судового провадження й у разі, якщо їм буде надано доступ до неї, оскільки інтерес особи, яка не є учасником судового провадження і здійснює його фіксування, може збігатися з процесуальним інтересом сторони захисту або сторони обвинувачення, а може мати взагалі непроцесуальний характер (наприклад, фіксування з метою висвітлення на широкий загал справи, що є резонансною і викликає суспільний інтерес).

Таким чином, якщо фіксування судового провадження не судом, а іншими його учасниками (неофіційне фіксування) може виступати закріпленим на законодавчому рівні правовим механізмом, за допомогою якого, зокрема, може бути забезпечена гласність конкретного судового провадження, то роль повного фіксування судового провадження (офіційного фіксування) не може бути

обмежена лише визначенням її як складового елемента гласності.

М. І. Сірий відзначає абсолютний характер гласності сторін, стверджуючи, що реалізація права учасником процесу бути поінформованим про провадження у справі цілком залежить від його волі і ніяк не залежить від волі суб'єктів, які ведуть процес¹.

Тобто, законодавчо закріпивши норму, зокрема, щодо того, що «учасники судового провадження не можуть бути обмежені у праві на отримання в суді як усної, так і письмової інформації щодо результатів судового розгляду; ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді інформації про дату, час і місце судового розгляду та про ухвалені рішення», законодавець забезпечив можливість реалізації права на безперешкодне отримання інформації, але виключно у разі бажання особи отримати таку інформацію (ч. 1 ст. 27 КПК).

На нашу думку, право осіб, які не причетні до судової справи, бути присутніми в судовому засіданні та здійснювати його фіксування (неофіційне), також має диспозиційну природу, оскільки воно може бути реалізовано, а може і ні, адже можливість здійснювати таке фіксування закріплена законодавцем як право. То чи правильно вважати, що в разі реалізації такого права в конкретному судовому провадженні буде забезпечено дотримання такої засади судового провадження, як гласність, а в іншому випадку ні? На наше переконання, відповідь негативна. Насамперед через те, що надання можливості присутнім у судовому засіданні здійснювати його фіксування (неофіційне) є лише однією, а не єдиною з гарантій забезпечення гласності судового провадження.

Крім того, ст. 412 КПК серед істотних порушень вимог кримінального процесуального закону, за наявності яких судові рішення у будь-якому разі підлягає скасуванню, зазначила відсутність у матеріалах провадження журналу судового засідання або технічного носія інформації, на якому зафіксовано судові рішення в суді першої інстанції. Тобто якщо буквально тлумачити вищезазначену норму, то відсутність у матеріалах провадження навіть частини технічного запису судового провадження автоматично зводить нарівень іноді досить тривалу роботу суду, сторони

захисту та сторони обвинувачення і є безумовною підставою скасування судового рішення. Однак таке твердження є неправильним.

Як зазначає Н. В. Глинська, у процесуальній теорії суттєвість порушень закону визначається переважно з огляду на можливий вплив допущеного порушення на законність та обґрунтованість процесуального рішення, зокрема вироку суду. Частина 2 ст. 412 КПК передбачає безумовні підстави для скасування судового рішення. В інших випадках рішення про скасування чи зміну судового рішення приймається судом апеляційної інстанції, виходячи з характеру допущених судом першої інстанції порушень та фактичних обставин справи. Аналогічний вимір суттєвості порушень застосовує ЄСПЛ, який у своїх рішеннях демонструє виражений підхід до оцінки характеру допущених порушень належної процедури з точки зору їх можливого впливу на загальну справедливість судового розгляду. Метод «оцінки справедливості процесу в цілому» (*fairness of the proceeding taken as a whole*) не передбачає дослідження правомірності будь-якої окремої процесуальної дії у відриві від інших етапів процесу. По суті, ЄСПЛ у своїх рішеннях акцентує увагу на необхідності з'ясувати те, «чи перетворили допущені порушення (в контексті конкретних обставин справи) судовий розгляд у цілому на несправедливий». При цьому, як свідчить практика ЄСПЛ, навіть виявлення судом серйозних (чи вагомих), на його думку, порушень права на справедливий судовий розгляд, допущених національними судами, не завжди тягне загальну оцінку проведеного судового розгляду та ухваленого підсумкового рішення як несправедливого².

Аналогічна позиція висловлена Верховним Судом України у своєму висновку по справі №5-1 кс (15)16 від 24 листопада 2016 р. під час вирішення питання про те, чи було порушення повноти фіксування судового засідання за допомогою звукозаписувального технічного засобу істотним і таким, що може потягнути за собою наслідки, визначені п. 7 ч. 2 ст. 412 КПК. Так, у висновку зазначено, що необхідно зважати на обсяг інформації, відсутньої на технічному носії, та зна-

¹ Леоненко В В (ред), *Гласность судебной деятельности по уголовным делам* (Наукова думка, 1993) 27

² Глинська Н В, «Оцінка істотності порушень кримінального процесуального закону: проблеми вимірювання» *Актуальні проблеми удосконалення кримінального процесуального законодавства: матеріали всеукраїнської наук-практ конф, присвяч 70-річчю д.ю.н. професора Ю П Аленіна* (Одеса, 21 квітня 2017 р.) 40

чимість тих процесуальних дій, які проводились у судовому засіданні і мали б стати інформативною основою ухваленого судового рішення. Така позиція є цілком обґрунтованою, але, на наше переконання, висновки, викладені в рішенні Верховного Суду України, доцільно було б закріпити на законодавчому рівні задля забезпечення однакової практики вирішення таких питань судами вищестоящих інстанцій. У той самий час у разі нездійснення повного фіксування судового провадження взагалі такий судовий розгляд, уявляється, не може вважатися справедливим, а судові рішення підлягає безумовному скасуванню навіть за умови здійснення фіксування (неофіційного) судового провадження особами, присутніми в судовому засіданні, та дотримання принципів доступності, відкритості судового провадження.

Тобто, якщо сприймати повне фіксування судового провадження (офіційне фіксування) у кримінальному судочинстві лише як складову засади гласності, то за відсутності такої складової має бути констатовано і недотримання самої засади гласності, і, навпаки, обмеження інших складових елементів гласності (право публіки, зокрема ЗМІ, бути присутніми під час судового провадження в залі судових засідань) мало б впливати на здійснення повного фіксування судового провадження. Водночас повне фіксування судового провадження (офіційне фіксування) є імперативним обов'язком суду, не містить будь-яких винятків, не потребує клопотань чи навіть з'ясування думки учасників судового провадження. Навіть незважаючи на те, що кримінальним процесуальним законодавством передбачена можливість проведення закритого судового засідання, яке передбачає певні обмеження щодо присутності публіки в ньому, що фактично є обмеженням зовнішньої гласності судового провадження (хоча і на законних підставах), повне фіксування такого судового засідання здійснюється за загальними правилами.

Однак, на нашу думку, сам факт здійснення повного фіксування судового провадження аж ніяк не гарантує дотримання публічності (гласності) судового розгляду (зовнішньої гласності) як складової права на справедливий суд, оскільки можуть мати місце випадки, коли рішення про закритий розгляд справи є невмотивованим. У той же час винесення невмотивованого рішення суду про проведення закритого судового засідання, що, уявляється, безумовно, є порушенням принципу гласності та відкритості судового розгляду, або,

навпаки, невнесення такого рішення (за наявності відповідних підстав) окремо не віднесено законодавцем до істотних порушень вимог кримінального процесуального закону.

Ухвала суду про проведення судового провадження в закритому режимі, відповідно до норм чинного КПК, оскарженню не підлягає, а відтак, оцінку законності рішення суду про закрите судове засідання зможе дати лише вищестоящий суд у випадку оскарження рішення суду, винесеного по суті вже за результатами розгляду такої справи. І навіть у разі встановлення вищестоящим судом обставин, які свідчать про необґрунтованість рішення суду попередньої інстанції про закритий судовий розгляд, чинне кримінальне процесуальне законодавство не містить механізму відновлення порушених гарантій на гласність та відкритість судового розгляду, зокрема доступу до судового засідання громадськості. Як бути в такому разі? І чи буде констатація судом вищестоящої інстанції незаконності рішення суду попередньої інстанції про проведення судового провадження в закритому режимі підставою для скасування судового рішення в цілому як несправедливого? І чи буде таке скасування відповідати завданням та меті кримінального провадження?

На наше переконання, в такому випадку вищестоящий суд також має з'ясувати насамперед, чи були під час закритого судового провадження порушені інші права його учасників і чи пов'язані такі порушення (у разі їх наявності) з рішенням суду про проведення судового провадження в закритому режимі? Але необхідно зауважити, що такий аналіз буде можливим завдяки можливості дослідити процесуально значиму інформацію, зафіксовану судом (офіційне фіксування) в ході закритого судового провадження, та дати їй правову оцінку.

Тобто повне фіксування судового провадження (офіційне фіксування) гарантує дотримання належної правової процедури, яка, як зазначає В. В. Городовенко, є більш широким поняттям, яке включає в себе принципи, процесуальні гарантії захисту особистих прав і правові механізми обмеження свавілля держави в особі її органів і посадових осіб¹. Ще одним аргументом на користь того, що визначати повне фіксування судового провадження лише змістовним елементом глас-

¹ Городовенко В В, 'Належна правова процедура як загально визнаний стандарт функціонування судової влади' (2012) 5 Адвокат 16, 17

ності є не зовсім правильним, є відмінність функцій, які вони мають виконувати під час судового провадження.

Функції, на виконання яких покликано забезпечення гласності судового провадження, полягають в утвердженні довіри до судової гілки влади, оскільки рівень демократії в суспільстві великою мірою визначається місцем і роллю суду в системі органів державної влади. Завдяки дотриманню принципу гласності та відкритості судового процесу здійснюється громадський контроль за роботою суду. Гласність виступає одним зі способів формування громадської думки про роботу суду та правоохоронних органів.

Функціональним же призначенням повного фіксування судового провадження (офіційного фіксування) в першу чергу є необхідність забезпечення закріплення об'єктивності ходу судового провадження для учасників такого провадження; гарантія дотримання прав, свобод та законних інтересів учасників процесу; гарантія дотримання справедливої судової процедури та забезпечення можливості використання зафіксованої процесуально значимої інформації під час перегляду судових рішень судами вищих інстанцій, насамперед в інтересах осіб, які беруть участь у судовому провадженні. Ще одним аргументом на користь того, що повне фіксування судового провадження – не лише складовий елемент гласності, є й те, що судові провадження в судах апеляційної та касаційної інстанцій має свої особливості щодо забезпечення принципу гласності та відкритості.

У практиці ЄСПЛ неодноразово виникали питання щодо дотримання цього принципу під час апеляційного та касаційного перегляду судових рішень. У своїх рішеннях «Монель проти Швеції» від 22 лютого 1984 р. та «Моріс проти Швеції» від 2 березня 1987 р. ЄСПЛ констатував, що коли розгляд у суді першої інстанції був гласним, то відсутність гласності в судах другої та третьої інстанцій може бути виправдана особливостями процедури. Якщо апеляційна чи касаційна скарга зачіпає виключно питання права, а не факту, то, на думку ЄСПЛ, вимоги гласного розгляду є дотриманими і тоді, коли заявнику не була надана можливість особисто бути заслуханим в апеляційному або касаційному суді.

Таким чином, у цьому випадку майже повністю обмежується доступ не лише сторонніх осіб

(так звана «зовнішня гласність»), а й навіть учасників судового провадження. При цьому повне фіксування судового провадження здійснюється в повному обсязі, що гарантує дотримання належної правової процедури під час апеляційного та касаційного перегляду, а відтак, забезпечується можливість контролю за відправленням правосуддя.

До того ж, зокрема, не слід забувати про правову позицію Конституційного Суду України, викладену в рішенні від 8 грудня 2011 р. №16-рп/2011, яким повне фіксування судового провадження визначено як самостійну засаду кримінального провадження та згідно з якою повне фіксування судового процесу технічними засобами покладає на суд обов'язок здійснювати повне фіксування судового процесу технічними засобами, оскільки саме за умови такого фіксування судового процесу гарантується конституційне право кожного на судовий захист, а також забезпечуються законність та інші основні засади судочинства¹. Це ще один аргумент на користь того, що повне фіксування судового провадження є самостійною засадою судочинства, яка в Конституції України зазначена як одна з основних.

Висновки. Таким чином, з урахуванням вищевикладеного гласність судового провадження та його повне фіксування є самостійними засадами кримінального провадження, які відрізняються за змістом і характером, функціональним призначенням, суб'єктивним складом, однак одночасно сприяють захисту прав, свобод та законних інтересів учасників судового провадження, оскільки недотримання будь-якої із засад кримінального провадження беззаперечно тягне за собою порушення інших.

¹ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням товариства з обмеженою відповідальністю «Пріма-Сервіс» ЛТД 9 щодо офіційного тлумачення положення пункту 7 частини третьої статті 129 Конституції України та за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини шостої статті 12, частини першої статті 41 Кодексу адміністративного судочинства України, частини другої статті 197 Цивільного процесуального кодексу України, а також частини восьмої статті 81¹ Господарського процесуального кодексу України (справа про фіксування судового процесу технічними засобами) від 8 грудня 2011 р. №16-рп/2011. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v016p710-11>.

REFERENCES

*List of legal documents***Legislation**

1. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (in Ukrainian)
2. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny ta osnovopolozhnykh svobod vid 04 lystopada 1950 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (in Ukrainian)
3. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava vid 16 hrudnia 1966 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (in Ukrainian)
4. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 02 chervnia 2016 r. № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (in Ukrainian)
5. Zahalna deklaratsiia prav liudyny vid 10 hrudnia 1948 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (in Ukrainian)

Cases

6. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym zvernenniam tovarystva z obmezhenoiu vidpovidalnistiu «Prima-Servis» LTD 9 shchodo ofitsiinoho tlumachennia polozhennia punktu 7 chastyny tretoi statii 129 Konstytutsii Ukrainy ta za konstytutsiinym podanniam 54 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) okremykh polozhen chastyny shostoї statii 12, chastyny pershoї statii 41 Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy, chastyny druhoї statii 197 Tsyvilnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, a takozh chastyny vosmoї statii 81-1 Hospodarskoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy (sprava pro fiksuvannia sudovoho protsesu tekhnichnymy zasobamy) vid 08 hrudnia 2011 r. № 16-rp/2011 URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v016p710-11> (in Ukrainian)

Bibliography**Authored books**

1. Changuli G I, *Konstitucionnye principy ugolovnoho sudoproizvodstva zarubezhnykh socialisticheskikh gosudarstv* [Constitutional principles of criminal proceedings in foreign socialist states] (Naukova dumka, 1981) 211 (in Russian)
2. Chel'cov M A, *Sovetskij ugolovnyj process* [Soviet criminal procedure] (Moskva, 1969) 511 (in Russian)
3. Fojnickij I YA, *Kurs ugolovnoho sudoproizvodstva T 1* [Criminal Justice Course V. 1] (Spb. 1896) 624 (in Russian)
4. Makarova Z V, *Glasnost' ugolovnoho processa: monografiya* [Publicity of the criminal process: monograph] (CHGTU, 1993) 178 (in Russian)
5. Mykheienko M M, *Kryminalnyi protses Ukrainy: pidruchnyk. 2-he vydannia* [Criminal procedure of Ukraine: textbook. 2nd edition] (Lybid, 1999) 534 (in Ukrainian)
6. Ozhegov S I, *Slovar' russkogo yazyka: 57 000 slov. 19-e izd. Ispr.* [Dictionary of the Russian language: 57,000 words. 19th ed. Rev.] (Moskva Rus YAz, 1987) 750 (in Russian)
7. Strogovich M S, *Kurs sovetskogo ugolovnoho processa* [Soviet Criminal Procedure Course] (Moskva, 1958) 703 (in Russian)

Edited books

8. Leonenko V V (red), *Glasnost' sudebnoj deyatel'nosti po ugolovnym delam* [Publicity of judicial activity in criminal cases] (Naukova dumka, 1993) 187 (in Russian)

Journal articles

9. Hordovenko V V, 'Nalezna pravova protsedura yak zahalnovyznanyi standart funktsionuvannia sudovoi vlady' [Proper legal procedure as a generally accepted standard of the judiciary] (2012) 5 Advokat 12-17 (in Ukrainian)
10. Korovaiko O I, 'Zabezpechennia mizhnarodnykh standartiv publichnoho rozgliadu sprav u kryminalnomu sudochynstvi Ukrainy' [Ensuring international standards for public hearings in criminal proceedings in Ukraine] (2017) 1 Yevropeiski perspektyvy 104-109 (in Ukrainian)

Thesis abstracts

11. Korol V V, 'Zasada hlasnosti ta yii obmezhenia v kryminalnomu sudochynstvi Ukrainy' [Principle of publicity and its restrictions in the criminal justice of Ukraine] (avtoref dys kand yuryd nauk Kyiv nats un-t im Tarasa Shevchenka, 2006) 19 (in Ukrainian)

Conference paper

12. Hlynska N V, 'Otsinka istotnosti porushen kryminalnoho protsesualnoho zakonu: problemy vymiriuvannia' [Assessment of the significance of violations of the criminal procedure law: measurement problems] *Aktualni problemy udoskonalennia kryminalnoho protsesualnoho zakonodavstva: materily vseukrainskoi nauk-prakt konf, prysviach 70-richchiu d.iu.n. profesora Yu P Alenina* (Odessa, 21 kvitnia 2017 r.) 40-43 (in Ukrainian)

Березюк В. В. Співвідношення засад гласності та фіксування судового провадження

Стаття присвячена дослідженню проблемних питань співвідношення та законодавчої регламентації таких засад кримінального провадження, як гласність та фіксування судового провадження, які, зокрема, визначені й конституційними засадами судочинства. Проаналізовано співвідношення повного фіксування судового провадження технічними засобами (офіційного фіксування, що здійснюється судом) та фіксування судового провадження іншими особами із засадою гласності. У статті підкреслено, що фіксування судового провадження є самостійною засадою кримінального провадження та основною засадою судочинства, сприяє утвердженню законного та справедливого судового розгляду, виконує роль запобіжника від процесуальних порушень у ході закритого судового провадження, де засада гласності обмежена на законних підставах, виступає гарантією дотримання основних прав та законних інтересів учасників кримінального процесу під час судового провадження. Наведено аргументи на користь того, що фіксування судового провадження, будучи самостійною засадою кримінального судочинства, відіграє важливу роль у забезпеченні справедливої процедури на стадії судового провадження. У статті звертається увага на необхідність процесуальної регламентації порядку фіксування судового провадження, що, у свою чергу, має забезпечити високий рівень дотримання прав, свобод і законних інтересів учасників судового провадження у кримінальному процесі та можливість відновлення цих прав у разі порушення.

Ключові слова: гласність, фіксування судового провадження, повне фіксування судового провадження технічними засобами, кримінальне судочинство, публічність, судове провадження.

Березюк В. В. Соотношение принципов гласности и фиксации судебного производства

Статья посвящена исследованию проблемных вопросов соотношения и законодательной регламентации таких принципов уголовного производства, как гласность и фиксация судебного производства, которые, в частности, определены и конституционными принципами судопроизводства. Проанализировано соотношение полной фиксации судебного производства техническими средствами (официальной фиксации, осуществляемой судом) и фиксации судебного производства другими лицами с принципом гласности. В статье подчеркнута, что фиксация судебного производства является самостоятельным принципом уголовного производства и основным принципом судопроизводства, способствует утверждению законного и справедливого судебного разбирательства, выполняет роль предохранителя от процессуальных нарушений в ходе закрытого судебного производства, где принцип гласности ограничен на законных основаниях, выступает гарантией соблюдения основных прав и законных интересов участников уголовного процесса в ходе судебного производства. Приведены аргументы в пользу того, что фиксация судебного производства, являясь самостоятельной основой уголовного судопроизводства, играет важную роль в обеспечении справедливой процедуры на стадии судебного производства. В статье обращается внимание на необходимость процессуальной регламентации порядка фиксации судебного производства, что, в свою очередь, должно обеспечить высокий уровень соблюдения прав, свобод и законных интересов участников судебного производства в уголовном процессе и возможность восстановления этих прав в случае нарушения.

Ключевые слова: гласность, фиксация судебного производства, полная фиксация судебного производства техническими средствами, уголовное судопроизводство, публичность, судебное производство.

Bereznyuk V. V. Correlation between the principle of publicity and fixation of court proceedings

The article is devoted to the study of problematic issues of correlation and legislative regulation of such principles of criminal proceedings as publicity and recording of court proceedings, which, in particular, are determined by the constitutional principles of judicial proceedings. The ratio of full recording of court proceedings by technical means (official recording by the court) and recording of court proceedings by other persons on the basis of publicity is analyzed. The article formulates a scientific result in the form of a conclusion that the recording of court proceedings is an independent principle of criminal proceedings and the main principle of justice, promotes legal and fair trial, acts as a safe-

guard against procedural violations in closed court proceedings, where the principle of publicity is limited to on legal grounds, guarantees the observance of the fundamental rights and legitimate interests of the participants in the criminal proceedings during the court proceedings. Arguments are made in favor of the fact that the recording of court proceedings, as an independent principle of criminal proceedings, plays an important role in ensuring a fair procedure at the stage of court proceedings. The article draws attention to the need for procedural regulation of the procedure for recording court proceedings, which, in turn, should ensure a high level, respect for the rights, freedoms and legitimate interests of participants in criminal proceedings, and the possibility of restoring these rights in case of violation.

Keywords: *publicity, recording of court proceedings, full recording of court proceedings by technical means, criminal proceedings, publicity, court proceeding.*